

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ:
ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ЦІЛЬОВА СПРЯМОВАНІСТЬ**

**ADMINISTRATIVE AND LEGAL MECHANISM OF LIMITATION
OF PROPERTY RIGHTS: CONCEPTS, SIGNS AND TARGET DIRECTION**

Актуальність статті полягає в тому, що реальність, дієвість та ефективність адміністративно-правових обмежень права власності обумовлюється функціонуванням відповідного механізму, що забезпечує їх реалізацію. Особливий інструментарій, з якого складається такий механізм, гарантує досягнення цілей правового регулювання відносин власності, а також створює належні умови для максимально повної реалізації власниками їхніх прав, свобод та законних інтересів. У контексті викладеного, особливої актуальності набуває дослідження правової природи, сутності та змісту адміністративно-правового механізму обмеження права власності, що є необхідною передумовою обґрунтування перспективних напрямів його удосконалення. Аналізуються наукові підходи до розуміння сутності та змісту таких наукових категорій, як «механізм» та «правовий механізм» і на підставі проведеного аналізу робиться висновок про їх суттєву розбіжність, що обумовлена специфікою конкретних об'єктів, явищ і процесів, на позначення яких вони застосовуються. Визначається п'ять магістральних підходів до розуміння сутності «адміністративно-правового механізму»: до першого віднесено науковців, що визначають його як «певний набір (систему, сукупність) правових засобів»; до другої – науковців, що розширюють його зміст за рахунок включення до нього, окрім власне «правових інструментів», ще й «процедур їх реалізації»; до третьої – науковців, що обмежують його зміст лише «сукупністю правових норм»; до четвертої – науковців, що ототожнюють його із «діяльністю уповноважених суб'єктів»; до п'ятої – науковців, що розглядають його як «спосіб правового впливу». Обґрунтовується висновок про доцільність розгляду адміністративно-правового механізму обмеження права власності як самостійної правової категорії адміністративного права, яка займає особливе місце в загальному механізмі правового регулювання відносин власності. Визначаються характерні ознаки адміністративно-правового механізму обмеження права власності (нормативна урегульованість, системність, цілісність, комплексний характер, динамічність, організованість, цільова спрямованість), а також розкривається їх зміст. Обґрунтовується авторський погляд на мету та основні завдання адміністративно-правового механізму обмеження права власності.

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм обмеження права власності, адміністративно-правовий механізм, завдання, мета, правовий механізм, цільова спрямованість.

The relevance of the article lies in the fact that the reality, effectiveness and efficiency of administrative-legal restrictions on property rights is determined by the functioning of the appropriate mechanism that ensures their implementation. The special toolkit, which consists of such a mechanism, guarantees the achievement of the goals of legal regulation of property relations, and also creates appropriate conditions for the maximum full realization by the owners of their rights, freedoms and legitimate interests. In the context of the above, the study of the legal nature, essence and content of the administrative-legal mechanism of property rights limitation, which is a necessary

prerequisite for substantiating prospective directions for its improvement, becomes particularly relevant. Scientific approaches to understanding the essence and content of such scientific categories as "mechanism" and "legal mechanism" are analyzed, and on the basis of the analysis, a conclusion is drawn about their significant discrepancy, which is due to the specificity of specific objects, phenomena and processes to which they are applied. Five main approaches to understanding the essence of the "administrative-legal mechanism" are defined: the first includes scientists who define it as "a certain set (system, totality) of legal means"; to the second – scientists who expand its content by including in it, in addition to the actual "legal instruments", also "procedures for their implementation"; to the third – scientists who limit its content only to "a set of legal norms"; to the fourth – scientists who equate it with the "activity of authorized subjects"; to the fifth – scientists who consider it as a "method of legal influence". The conclusion about the expediency of considering the administrative-legal mechanism of property right limitation as an independent legal category of administrative law, which occupies a special place in the general mechanism of legal regulation of property relations, is substantiated. Characteristic features of the administrative-legal mechanism of ownership restriction are determined (normative regulation, systematicity, integrity, complex character, dynamism, organization, target orientation), and their content is also disclosed. The author's view on the purpose and main tasks of the administrative-legal mechanism of property right limitation is substantiated.

Key words: *administrative-legal mechanism of restriction of property rights, administrative-legal mechanism, task, goal, legal mechanism, target orientation.*

Постановка проблеми. Реальність, дієвість та ефективність адміністративно-правових обмежень права власності обумовлюється функціонуванням відповідного механізму, що забезпечує їх реалізацію. Особливий інструментарій, з якого складається такий механізм, гарантує досягнення цілей правового регулювання відносин власності, а також створює належні умови для максимально повної реалізації власниками їхніх прав, свобод та законних інтересів. У контексті викладеного, особливої актуальності набуває дослідження правової природи, сутності та змісту адміністративно-правового механізму обмеження права власності, що є необхідною передумовою обґрунтування перспективних напрямів його удосконалення.

Виклад основного змісту. Проаналізувавши значну кількість сучасних наукових джерел, ми помітили, що, незважаючи на вагому роль та значення адміністративно-правового механізму в публічному регулюванні відносин власності, наразі серед науковців не досягнуто принципової єдності поглядів на його зміст і цільову спрямованість. У більшій мірі це пов'язано із відсутністю усталених підходів до розуміння сутності та правової природи такої базової, вихідної категорії, як «адміністративно-правовий механізм», а також її співвідношення і відмежування від інших суміжних понять. Нажаль, обмежений обсяг даної наукової статті не дозволяє нам заглибитись у наукову полеміку з даного питання, а тому нижче пропонуємо зупинитись на аналізі лише найбільш популярних точок зору на зміст таких понять, як «правовий механізм», «адміністративно-правовий механізм», що є обов'язковою умовою обґрунтування авторської дефініції поняття «адміністративно-правовий механізм обмеження права власності», визначення структури такого механізму, його основних ознак, мети та функціональної спрямованості.

Термін «механізм» у юридичній науці тлумачиться по-різному. Так, наприклад, одна група науковців визначає його як «набір взаємоузгоджених відносин, методів і засобів, які забезпечують належне функціонування системи» [1, с. 36], або ж як «сукупність методів, форм, прийомів, способів, завдяки правильному використанню яких забезпечується досягнення оптимальної організації всіх елементів системи, їх ефективне функціонування, з метою отримання бажаного результату» [2, с. 37]. Інша група науковців цілком справедливо зауважує, що термін «механізм» доцільніше застосовувати не з метою структурного опису системи органів, а для функціональної характеристики об'єкта [3, с. 567]. Саме з такої позиції до характеристики аналізованого поняття підходить А.О. Левчук, Н.В. Коломоєць та багато інших науковців. Зокрема, перший під механізмом пропонує розуміти «систему юридичного регулювання, що включає в себе права, обов'язки, заборони, принципи, презумпції, процедури, міри відповідальності та інші елементи» [4, с. 54], а друга – «організуючу інституцію, що об'єднує у своєму складі множинність структурних елементів, на перший погляд несумісних», основною метою якого є «приведення у взаємодію незалежні правові інституції з тим, щоб сприяти необхідному для системи порядку» [5, с. 45].

Надзвичайною різноманітністю відзначаються також дефініції такої наукової категорії, як «правовий механізм». Для прикладу, одні науковці визначають його як «певну конструкцію, що передбачає дію послідовно організованих юридичних засобів, які дають можливість досягти конкретну юридичну ціль з дотриманням відповідної процедури» [6, с. 13], інші – як «цілісну систему правових засобів і факторів, що має цілеспрямований характер, є інструментальною конструкцією впливу на відповідні суспільні відносини» [7, с. 43].

Звісно, в рамках наукової статті об'єктивно не можливо проаналізувати всі обґрунтовані в літературі наукові тлумачення термінів «механізм» і «правовий механізм», оскільки їх зміст має суттєві розбіжності, обумовлені специфікою конкретних об'єктів, явищ і процесів, на позначення яких вони застосовуються. А тому, нижче пропонуємо зосередити увагу на з'ясуванні характерних рис та ознак такого поняття, як «адміністративно-правовий механізм», який є базовою, вихідною категорією для формулювання авторської дефініції поняття «адміністративно-правовий механізм обмеження права власності», співвідносячись із ним як ціле та частина.

Як відомо, правові механізми притаманні усім без винятку галузям права, і в кожній із них вони проявляються по-різному, виконують різні функції і включають різний набір інструментів, що забезпечують досягнення визначених цілей правового регулювання. У даному аспекті галузь адміністративного права не є винятком і має як стандартні, так і специфічні механізми впливу на суспільні відносини. Однак, враховуючи той факт, що на сьогодні адміністративним правом, як слушно відмічається в літературі, регулюється більш ніж 80% повсякденного життя громадян, система адміністративно-правових механізмів є надзвичайно об'ємною та розгалуженою [4, с. 107]. Дана обставина значною мірою пояснює існування різноманітних наукових поглядів на правову природу і зміст «адміністративно-правового механізму», а також обґрунтування великої кількості наукових дефініцій, що є похідними від даного поняття.

Так, аналіз значного масиву наукових джерел дозволив нам **визначити декілька магістральних підходів до розуміння сутності «адміністративно-правового механізму»**. Одна група науковців визначає його як «певний набір (систему, сукупність) правових засобів» («система адміністративно-правових засобів, спрямована на врегулювання суспільних відносин ...») [8, с. 12]; «система правових засобів, яка включає в себе систему принципів, методів, факторів, адміністративних норм, актів реалізації та застосування відповідних норм права ...» [4, с. 55]; «сукупність правових засобів, за рахунок яких реалізується правове регулювання відповідних суспільних відносин в межах адміністративного права ...» [9, с. 64]). Друга група науковців, розширює його зміст за рахунок включення до нього, окрім власне «правових інструментів», ще й «процедур їх реалізації» («комплексна система, яка складається з сукупності правових інструментів (способів, форм і засобів) та процедур, регламентованих нормами адміністративного права, за допомогою яких суб'єктами публічного адміністрування здійснюється адміністративно-правове регулювання відносин ...») [10, с. 93]). Третя група науковців, навпаки, обмежує його зміст лише «сукупністю правових норм» («комплекс чинних положень законодавства, що складаються із взаємоузгоджених методів, способів, засобів, що дають можливість належним чином організувати системне та послідовне функціонування будь-якого інституту права чи його галузі» [11, с. 28]). Четверта група науковців отожднює його із «діяльністю уповноважених суб'єктів» («процес діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо створення ... шляхом виконання матеріальних і процесуальних юридичних засобів та способів» [12, с. 28]). П'ята група науковців розглядає його як «спосіб правового впливу» («сукупність визначених адміністративно-правовою нормою способів впливу уповноважених суб'єктів на суспільні відносини ...») [13, с. 22]; «сукупність способів цілеспрямованого впливу уповноважених суб'єктів на визначену діяльність ...» [14, с. 16]).

Підводячи підсумок здійсненого нами вище аналізу наукових теорій і концепцій, видається можливим припустити наступне: адміністративно-правовий механізм обмеження права власності за своєю природою і сутністю походить від загального правового механізму, а також тісно взаємопов'язаний із адміністративно-правовим механізмом, співвідносячись із ними як ціле та частина. Разом з тим, означений механізм має специфічний зміст, власну структуру і характеризується спрямованістю на досягнення властивої лише йому мети, й обумовлених нею завдань і функцій. Все це дозволяє розглядати адміністративно-правовий механізм обмеження права власності як самостійну правову категорію адміністративного права, яка займає особливе місце в загальному механізмі правового регулювання відносин власності. З метою обґрунтування такого висновку, нижче пропонуємо більш докладно зупинитись на окресленні авторського бачення характерних ознак, мети та завдань адміністративно-правового механізму обмеження права власності.

Як і будь-яка правова категорія, адміністративно-правовий механізм обмеження права власності характеризується цілою низкою ознак, з'ясування яких дозволяє глибше зрозуміти його правову природу, а також визначити його місце в понятійно-категоріальному апараті науки адміністративного права. Проаналізувавши значний масив наукових праць вітчизняних адміністративістів, а також узагальнивши результати проведеного нами аналізу правової природи, сутності та змісту адміністративно-правових обмежень права власності, ми визначили наступний **перелік характерних ознак адміністративно-правового механізму обмеження права власності**:

– **Нормативна урегульованість.** Адміністративно-правовий механізм обмеження права власності функціонує на підставі та в порядку, що передбачені нормами адміністративного та інших галузей права (конституційного, цивільного, господарського та ін.). Окрім національного законодавства, у функціонуванні означеного механізму вагому роль відіграють міжнародні нормативно-правові акти, згоду на обов'язковість яких надано ВРУ, що визначають міжнародні стандарти та принципи правового регулювання відносин власності. Також варто пам'ятати про загальнообов'язковий характер окремих рішень національних судів, зокрема ВСУ та КСУ, а також міжнародних судових інституцій.

– **Системність.** Адміністративно-правовий механізм обмеження права власності має складну внутрішню будову і складається з сукупності взаємопов'язаних між собою елементів. Будучи самостійною системою, означений механізм, з одного боку, входить як підсистема до систем вищого рівня (зокрема до загального адміністративно-правового механізму, а також до механізму правового регулювання відносин власності), а з іншого боку – включає в себе декілька підсистем, які об'єднують у собі однорідні за змістом і функціонально спрямовані елементи.

– **Цілісність.** Системний характер адміністративно-правового механізму обмеження права власності обумовлює таку його ознаку, як цілісність, що виражається у єдності та гармонійному поєднанні усіх його структурних елементів, кожен з яких хоч і покликаний виконувати властиві лише йому завдання і функції, однак в кінцевому підсумку забезпечує досягнення спільної для усього механізму мети. Цілісність вказує на міцність вертикальних та горизонтальних взаємозв'язків між структурними елементами механізму і забезпечується встановленням чітких і жорстких правил взаємодії між ними.

– **Комплексний характер.** Адміністративно-правовий механізм обмеження права власності має комплексний характер, що виражається в логічному поєднанні, збалансованому та узгодженому функціонуванні усіх його структурних елементів. Таких елементів наразі можна визначити велику кількість: це і норми права та джерела їх зовнішнього вираження, і методи та форми правового впливу, і правові принципи, гарантії та стимули, і правові інструменти, технології та процедури, та ще багато інших адміністративно-правових засобів та заходів. Відтак, дослідження зазначеного механізму має передбачати розгляд не лише кожного його структурного елементу окремо, але також і їх сукупності з урахуванням специфіки взаємозв'язку і взаємодії між ними.

– **Динамічність.** Адміністративно-правовий механізм обмеження права власності слід розглядати не лише як статичний набір визначених елементів, але також і як процес здійснення цілеспрямованої діяльності, що складається з послідовних етапів (стадій). Як процес, він являє собою організоване функціонування уповноважених суб'єктів щодо забезпечення реалізації адміністративно-правових обмежень права власності за допомогою наявного інструментарію в межах визначених процедур.

– **Організованість.** Адміністративно-правовий механізм обмеження права власності функціонує на засадах зовнішньої та внутрішньої організованості, що досягається за рахунок існування розвиненої інституційної системи спеціально уповноважених суб'єктів, об'єднаних спільною метою. До такої системи входять суб'єкти як загальної та і спеціальної компетенції, які наділені відповідним обсягом повноважень і прямо або опосередковано приймають участь в забезпеченні реалізації адміністративно-правових обмежень права власності. Основною умовою ефективності їх діяльності є дотримання вимог принципів координації та субординації, а також використання різноманітних форм і методів взаємодії.

– **Цільова спрямованість.** Адміністративно-правовий механізм обмеження права власності має чітко визначену цільову спрямованість, тобто передбачає досягнення визначеної мети, а також реалізацію обумовлених нею завдань і функцій. Своєчасність та повнота виконання поставлених завдань є основним критерієм, за яким оцінюється ефективність адміністративно-правових обмежень права власності, а також визначається результативність діяльності уповноважених суб'єктів та раціональність застосованих процедур.

Вище ми навели основні ознаки, які характеризують адміністративно-правовий механізм обмеження права власності, а також дозволяють отримати загальне уявлення про його сутність і зміст. Однак, окрім наведених нами вище, науковці виділяють ще цілу низку ознак адміністративно-правового механізму. Так, наприклад, О.В. Радченко серед таких ознак називає «функціонування націлене на автоматизм» [15, с. 10], а О.І. Безпалова – «плановий характер» і «безперервність функціонування» [2, с. 49]. На нашу думку, наведені ознаки дійсно можуть характеризувати специфіку окремих елементів (складових) багатьох адміністративно-правових механізмів, і в тому числі адміністративно-правового механізму обмеження права власності. Однак, тимчасовий та індивідуальний характер деяких обмежень права власності не дозволяє нам застосувати ці ознаки до згаданого механізму в цілому.

Наступне питання, на якому варто зупинитися в рамках загальної характеристики адміністративно-правового механізму обмеження права власності, стосується визначення його **мети та основних завдань**.

З'ясування мети адміністративно-правового механізму обмеження права власності має важливе науково-теоретичне і практичне значення, оскільки дозволяє об'єднати всі елементи механізму в струнку та організовану систему, робить застосування обмежень передбачуваними та прогнозованими, а також забезпечує обрання оптимального набору засобів, що гарантують досягнення бажаного та необхідного результату при мінімальних ресурсних витратах. Однак, якщо мова йде про визначення мети безпосередньо адміністративно-правового механізму обмежень права власності, то очевидно, що така мета є значно ширшою за мету та цільову спрямованість самих обмежень.

Проаналізувавши наукову літературу, ми з'ясували, що науковці по різному підходять до визначення мети адміністративно-правового механізму в цілому, та похідних від нього механізмів зокрема. Так, наприклад, дехто зводить таку мету до «реалізації норм права в конкретних суспільних відносинах» [16, с. 9], або ж до «удосконалення суспільної системи відповідно до державних інтересів» [17, с. 16]. Деякі науковці зазначають, що метою того чи іншого адміністративно-правового механізму є «врегулювання суспільних відносин» [4, с. 118] у відповідній галузі правового регулювання, або ж «соціально детермінований та науково обґрунтований результат, на досягнення якого спрямований процес регулятивної діяльності» [18, с. 56].

Звісно, кожен із наведених вище підходів, не зважаючи на відмінність між ними, має право на існування, що обумовлено надзвичайною різноманітністю адміністративно-правових механізмів та специфікою предмета здійснюваних наукових досліджень. Відтак, жоден із них ми не можемо взяти за основу під час визначення мети адміністративно-правового механізму обмеження права власності, оскільки означений механізм до сьогодні ще не був предметом комплексного наукового аналізу й не досліджувався на монографічному рівні. Водночас, вважаємо за доцільне врахувати принципові положення, які вони містять і які є загальними для усіх правових механізмів. Узагальнення таких положень, а також врахування спрямованості адміністративно-правових обмежень права власності, дозволило нам визначити основну **мету адміністративно-правового механізму обмеження права власності**, яка, на нашу думку, полягає у *створенні умов для ефективної та стабільної реалізації адміністративно-правових обмежень права власності, їх системного та раціонального застосування із дотриманням нормативно встановлених вимог, правил і процедур, а також у забезпеченні їх прогресивного розвитку та вдосконалення практики їх застосування з урахуванням сучасних тенденцій розвитку суспільства*.

Визначивши мету адміністративно-правового механізму обмеження права власності, необхідно перейти до з'ясування його завдань, які є взаємопов'язаними та взаємообумовленими правовими категоріями. Водночас, слід зауважити, що характер і правова природа такого взаємозв'язку науковцями визначається по різному. Незважаючи на плюралізм наукових точок зору з даного питання, більшість науковців схильні вважати, що мета співвідноситься із завданнями та функціями як ціле та частина. Досить змістовно наукові погляди щодо такого співвідношення узагальнила Ю.В. Пирожкова, яка у своєму дисертаційному дослідженні доходить висновку, що «мета реалізується за допомогою завдань та функцій», «завдання конкретизують мету, основні етапи її здійснення», а «функції є зовнішнім проявом властивостей суб'єктів, що характеризуються самостійністю, здійснюється специфічними методами залежно від об'єкту регулювання з метою досягнення певних результатів у відповідній сфері» [18, с. 12-13]. У цілому погоджуючись із таким підходом, все ж таки вважаємо за доцільне внести до нього певні уточнення, які допоможуть краще зрозуміти зміст таких понять, як «завдання» з урахуванням специфіки адміністративно-правового механізму обмеження права власності.

Більшість словників з української мови термін «завдання» визначають як «наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа і т. ін.; мета, до якої прагнуть; те, що хочуть здійснити» [19]. Беручи за основу таке етимологічне тлумачення, завдання того чи іншого адміністративно-правового механізму науковці визначають, або як «процес» чи «план» подальшої діяльності в межах конкретної мети [11, с. 62]. Очевидно, що подібні інтерпретації не дозволяють у повній мірі розкрити зміст такої категорії, як «завдання адміністративно-правового механізму обмеження права власності», а також встановити характер її взаємозв'язку із метою означеного механізму. Однак, враховуючи той факт, що на сьогодні в науковій літературі відсутні спеціальні дослідження, предметом яких є адміністративно-правовий механізм обмеження права власності та його завдання, вважаємо за доцільне обґрунтувати авторську дефініцію аналізованого поняття.

Отже, на нашу думку, **завдання адміністративно-правового механізму обмеження права власності слід розглядати як комплексну правову категорію, що використовується для позначення сукупності чітко визначених та нормативно закріплених шляхів досягнення фактичного результату, кількісні та якісні показники якого обмовлені поставленою метою.**

Беручи за основу наведене формулювання, можна визначити такі **основні завдання адміністративно-правового механізму обмеження права власності:**

– удосконалення адміністративно-правового регулювання інституту обмежень права власності, забезпечення стабільності та надійності його функціонування;

– забезпечення оптимального балансу приватно-правових та публічно-правових інтересів під час розробки та впровадження адміністративно-правових обмежень права власності, в тому числі шляхом демократизації процесів формування та реалізації державної політики у зазначеній сфері;

– адаптація існуючої системи адміністративно-правових обмежень права власності до нових суспільних відносин, що формуються у зв'язку з активізацією євроінтеграційних процесів, а також введенням режиму воєнного стану;

– забезпечення ефективності адміністративно-правових обмежень права власності, досягнення ними визначеної мети та цілей, їх раціонального використання з урахуванням наявних ресурсів і можливостей;

– гарантування дотримання принципів соціальної справедливості та рівноправності під час застосування адміністративно-правових обмежень права власності, недопущення дискримінації власників, порушення їх прав, свобод та законних інтересів;

– забезпечення злагодженого функціонування суб'єктів, які забезпечують реалізацію адміністративно-правових обмежень права власності, раціональний розподіл повноважень між ними, усунення дублювання завдань і функцій, оптимізація їх системи, а також налагодження взаємодії та координації;

– створення умов для прогресивного розвитку системи адміністративно-правових обмежень права власності, удосконалення підстав і порядку їх застосування, в тому числі з урахуванням загальноновизнаних міжнародних стандартів та позитивного зарубіжного досвіду.

Визначені вище завдання спрямовані на забезпечення повного та всебічного виконання мети адміністративно-правового механізму обмеження права власності з урахуванням існуючого стану суспільних відносин у відповідній сфері, рівня розвитку нормативно-правової бази, наявних ресурсів та затверджених процедур.

Список використаних джерел:

1. Державне управління в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : СОМІ, 1999. 266 с.
2. Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави : монографія. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2014. 544 с.
3. Нерсесянц В. С. Філософія права : учебник. М. : Норма, 2003. 656 с.
4. Левчук А. О. Адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією : Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Київ, Національна академія внутрішніх справ, 2021.
5. Коломоець Н. В. Механізм адміністративно-правового захисту прав дитини в Україні. *Приватне і публічне право*. 2008. № 4. С. 45–49.
6. Тарахонич Т. І. Механізм дії права, механізм правового регулювання, механізм реалізації права: особливості взаємодії. *Держава і право*. 2010. Вип. 50. С. 12–18.

7. Коваленко Ю. О. Адміністративно-правовий механізм інформаційного забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах України : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Київ, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2018.
8. Дьомін І. А. Адміністративно-правові засади запобігання та протидії корупції міліцією України : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. А. Дьомін. Київ, 2010. 16 с.
9. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Аттика, 2007. 624 с.
10. Корнійченко А. О. Адміністративно-правовий механізм запобігання булінгу в Україні : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Кропивницький, Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2021.
11. Сулацький В. С. Адміністративно-правовий механізм превентивної діяльності Національної поліції України : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Київ, Національна академія внутрішніх справ, 2022.
12. Лазур Я. В. Забезпечення прав і свобод громадян в сфері публічного управління : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Я. В. Лазур. Київ, Ін-т законодавства ВР України, 2011. 40 с.
13. Волкова І. І. Адміністративно-правовий механізм захисту прав дітей : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. І. Волкова. Запоріжжя, Запорізький національний університет, 2021.
14. Голосніченко І. П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття) : навч. посіб. Ірпінь : Укр. фін.-екон. ін-т ДПА України, 1998.
15. Радченко О. В. Категорія «механізм» у системі державного управління. Державне управління та місцеве самоврядування: збірник наукових праць : у 2 ч. (за заг. ред. Г. І. Мостового, Г. С. Одінцової). Х., 2001. Вип. 2. С. 9–13.
16. Лепех Л. Л. Соціальна та юридична ефективність механізму правового регулювання : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01. Київ, 2019. 234 с.
17. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 736 с.
18. Пирожкова Ю. В. Адміністративно-правове регулювання у сфері автомобілебудування в Україні у сфері автомобілебудування в Україні : організаційно-правовий аспект : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2008. 205 с.
19. Словник української мови : в 11 томах. Том 3. 1072. С. 40.